
Evidens på flere måder

Evidens i bibliotekssektoren er kommet for at blive. Men der er flere typer af den, og udformningen og tilgangen er under løbende forandring. Denne artikel ser nærmere på implementering af evidensbaseret praksis i forskningsbibliotekssektoren.

Af Carl Gustav Johannsen, cgj@iva.dk, Det Informationsvidenskabelige Akademi

Ordet evidens – og de forskellige sammenhænge hvor ordet indgår, fx evidensbaseret udvikling eller evidensbaseret praksis – har i de seneste tiår eller mere været på dagsordenen i forskningsbiblioteksverdenen. Set i lyset af de senere års udvikling kan der være grund til at skitsere og vurdere forskellige – nærmere bestemt to principielle – tilgange til evidens i biblioteker: den hårde og den bløde – og hvordan disse tilgange kan anvendes i forskningsbiblioteker.

Det moderne gennembrud

Selve ordet evidens har forskellige betydninger på forskellige sprog. På fransk ligger indholdet i retning af 'det umiddelbart indlysende', mens betydningsindholdet på engelsk mere ligger i retning af 'det dokumenterede og beviste' – altså at noget virker troværdigt og kan holde i en retssag. Inden for evidensbevægelsen (som vi vil komme tilbage til) referer evidens til en nærmere specificeret form for primært forskningsbaseret viden. Her opererer man fx med relativt strenge metodekrav til undersøgelsesdesign.

Men tilbage til evidensbevægelsen. Der er her tradition for at udpege den engelske læge Archie Cochrane som bevægelsens grundlægger, hvor evidensbaseret medicin fik sit gennembrud i starten af 1990'erne. Siden opstod en lignende bevægelse inden for samfundsvidenskab rettet mod den sociale sektor med den amerikanske sociolog Donald Campbell som frontfigur og endelig skal nævnes uddannelsessektoren, hvor der i en række lande er oprettet såkaldte "clearinghouses", der varetager opgaver, der svarer til Cochrane- og Campbell-centrenes.

Kort fortalt fungerer centrene og de pædagogiske clearinghouses – der alle har afdelinger i Danmark – som evidensproducerende institutioner. Deres hovedprodukt er de såkaldte systematiske reviews, en særlig type forskningsoversigter, som på systematisk og kritisk vis gen-

nemgår forskningen inden for et bestemt, nærmere afgrænset felt med henblik på at afgive en forskningsbaseret vurdering – typisk i forhold til en snæver og præcis problemstilling – om hvorvidt en given offentlig indsats virker eller ikke virker. Reviewet er ikke primært tænkt som et input til andre forskere, men retter sig direkte mod praktikere og beslutningstagere.

Systematiske reviews

Som eksempler på systematiske reviews, der har givet anledning til offentlige debatter herhjemme, kan nævnes en gennemgang af effekten af brystscreeninger, Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskningens review om nationale tests og reviews fra SFI Campbell vedrørende kriminalitetsbekæmpelse og metoder til forebyggelse af misbrug i cyberspace.

Store dele af den offentlige sektor i Danmark har således været genstand for systematiske reviews. Men ikke bibliotekerne – hverken folke- eller forskningsbibliotekerne. Men er det da et problem, at forskningsbibliotekernes virksomhed ikke er evidensbaseret på samme måde som hospitaler, skoler og den sociale sektor er det? Ja. Af to hovedgrunde.

For det første har den stigende adgang til internettet øget den folkelige adgang til forskningsbaseret viden, hvorved den autoritet som professionerne hidtil har kunnet optræde med overfor brugerne er potentielt udsat – evidensbaserede og transparente beslutninger kan styrke troværdighed og tillid og samtidig kvalificere debatten.

Og for det andet – et argument der er specifikt for biblioteker i almindelighed og forskningsbiblioteker i særdeleshed – anvendelse af evidensbaseret viden på egen virksomhed vil overfor brugerne demonstrere, at bibliotekerne selv tager den medicin, de anbefaler deres brugere, hvad enten det eller studerende, undervisere eller forskere, at tage.

Forskningsbibliotekerne leverer allerede nu værdifulde input til landets evidensproducerende institutioner.

Lige til højrebenet

At bibliotekerne også selv begynder at anvende evidensbaseret videre ligger således lige til højrebenet. Men forskningsbiblioteket har også en meget vigtig rolle at spille i forhold til produktion af evidens og systematiske reviews for dets brugere.

Bibliotekerne har allerede en lang tradition for at yde en målrettet service til forskellige former for forskning fx i form af særlige tilbud til ph.d.-studerende. Nogle har også høstet erfaring i at knytte medarbejdere direkte til forskningsteams, så man bliver i stand til at tilbyde en mere proaktiv og tidlig service. Flere biblioteker yder allerede støtte til evidensproduktion udført af Cochranecentret, SFI Campbell og Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, og opgaven er både interessant og rummer tillige betydelige faglige udfordringer. Til grund for systematiske reviews ligger nemlig typisk ganske avancerede litteratursøgninger i mange forskellige baser; og ikke nok med det: i mange tilfælde inddrages også uformelle informationskilder i form af ekspert og forskere i reviewet, hvilket kan give rigeligt professionelle udfordringer.

For at give et indtryk af opgavens omfang kan nævnes, at da Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning skulle udarbejde et review om effekten af nationale tests, resulterede det i et søgeresultat med over 5.000 hits. Ovenpå den

grundige litteratur- og informationssøgning følger nu en langvarig og arbejdskrævende proces, hvor søgeresultatet vurderes på baggrund af mere eller mindre prædefinerede relevanskriterier, og hvor de relevante undersøgelser inkluderes mens de ikke relevante ekskluderes. Denne vurderings- eller appraisal-proces resulterede – i det ovennævnte eksempel fra Clearinghouse for Uddannelsesforskning – i at kun cirka et halvt hundrede titler og undersøgelser slap i gennem nåleøjet og dermed kom til at danne grundlag for reviewets konklusioner angående effekten af nationale tests. Også i forbindelse med appraisal-processen er det indlysende, at bibliotekernes ekspertise kan være nyttig.

Forskellige tilgange

Karakteren af et systematisk review kan variere en hel del. Det gælder både med hensyn til de tilgrundliggende problemstillinger, til karakteren af inklusions- og eksklusionskriterierne og i forhold til konklusionerne. I nogle tilfælde – typisk inden for den medicinske sektor – er man primært interesseret i at vide om et givent medikament eller en specifik behandlingsmetode virker eller ej. Her handler det altså primært om effektivitet. I andre sammenhænge kan man også have fokus på, hvorfor en given indsats virker/ikke virker eller på i hvilke situationer og kontekster indsatsen henholdsvis virker og ikke virker. I forhold til konklusionen kan et review munde ud i en

stop- eller go-anbefaling, som beslutningstagerne så kan vælge at lytte til eller lade være (hvad der ofte sker). I de ikke helt få tilfælde, hvor det samlede resultat af forskningen er uklart eller mudret, vil reviewet typisk munde ud i en konklusion om, at der skal mere forskning til inden klare anbefalinger kan afgives.

I forbindelse med et nyligt gennemført forskningsprojekt ved Det Informationsvidenskabelige Akademi (IVA) har vi valgt at betegne ovennævnte tilgang – baseret på specialiserede evidensproducerende institutioner – som ”hård” evidens på grund af de relativt strenge metode- og procedurekrav. Der er i det foregående argumenteret for, at hård evidens er interessant for forskningsbiblioteker både i forhold til egen virksomhed og i forhold til bibliotekernes brugere. Det er også blevet pointeret, at forskningsbiblioteker allerede leverer værdifulde input til landets evidensproducerende institutioner.

En del af bibliotekernes daglige virke?

Men evidensbevægelsen har også et andet ansigt i bibliotekssektoren. Forskningsbiblioteker – især medicinske – har således anført af pionerer som englænderen Andrew Booth og amerikaneren Jonathan Eldredge – plæderet for en tilgang, hvor de evidensproducerende virksomheders arbejde gøres til en del af bibliotekernes dagligdag og daglige gøremål.

Bevægelsen har haft en vis gennemslagskraft i England, USA, Australien og i Norden især i Sverige (Johannsen, 2011), alle steder dog primært i medicinske forskningsbiblioteker. I juni-juli 2009 var Stockholm således vært for den tilbagevendende EBLIP-konference. I år fandt den sted i Manchester. Derimod kan man ikke påstå, at den danske deltagelse har været specielt overvældende – i Manchester i år var Niels Ole Pors og undertegnede således de eneste af cirka 200 deltagere fra Danmark.

Et godt indtryk af den ”bløde” tilgang til evidensbaseret praksis finder man i en nyligt udkommen publikation, ”Definitely, maybe eller Do the right thing – en kurs om evidensbaseret biblioteksarbejde i praktiken” af og David Herron og Lotta Åstrand, begge fra Karolinske Institutets Universitetsbibliotek og Malin Ögland fra Regionbibliotek Stockholm.

I skriftet tages udgangspunkt i begrebet EBLIP, Evidence Based Library and Information Practice, der defineres som ”en metode inden for biblioteks- og informationsvirksomhed som lægger vægt på indsamling, fortolkning og integration af gyldig, vigtig og anvendelig brugerbaseret, bibliotekarobserveret og forskningsbaseret evidens” for at højne kvaliteten af professionelle vurderinger.

Vi lægger her mærke til, at forskningsbaseret viden nu kun er en blandt flere foretrukne vidensformer. På den

anden side er EBLIP-tankegangen også inspireret af metoden til systematisk reviewing, idet den indeholder 6 trin: “1) Definer problemet, 2) Fremskaf ”bevis” eller grundlag via systematiske litteratursøgninger, 3) Bedøm, vurder og kritisk evaluér søgeresultatet, 4) Forsøg på grundlag af de funde data at formulere og tilpasse ændringsforslag i forhold til eksisterende praksis, 5) Evaluér forandringen og 6) Re- eller nyformulér problemstillingen”.

Frugtbar vekselvirkning

Udover den overordnede EBLIP-proces har man arbejdet med forskellige delaktiviteter, såsom tidsskriftsclubber, hvor man i fællesskab med andre forskningsbibliotekarere diskuterer og reflekterer over relevante tekster fra videnskabelige tidsskrifter, samtidig med at man udvikler kompetencer til konstruktiv læsning af faglitteratur og andre metoder fx Kolbs læringscirkel til støtte for en frugtbar vekselvirkning mellem refleksion og observation, abstrakt tænkning og aktiv eksperimenteren.

Sidstnævnte bløde tilgang til evidensbaseret praksis er på mange måder forskellig fra den praksis, der udøves af evidensproducerende institutioner. Begge tilgange har imidlertid fordele og ulemper, men heldigvis synes de to tilgange ikke at være gensidigt udelukkende. Ulempen ved den hårde evidens med systematiske reviews ved evidensproducerende institutioner er, at den tager lang tid – typisk et til halvandet år – og er særdeles krævende med hensyn til både arbejdstid og kvalifikationer.

Til gengæld har produkterne stor troværdighed og kan bruges af mange. Den lokale, bløde, tilgang er mere fleksibel, men har den helt åbenbare svaghed, at tiden skal tages ud af en i forvejen travl hverdag. Hertil kommer, at mange biblioteker utvivlsomt allerede indsamler data fra forskellige kilder, når nye tiltag skal planlægges eller ordninger evalueres.

Litteratur

Johannsen, CG & Pors, NO (red.). 2011. Dansk Biblioteksforskning, nr. 2/3, 6.årg. 2010. Temanummer om evidensbaseret biblioteksudvikling og -praksis.

Johannsen, CG. 2011. ”Evidensbevægelsens spredning til biblioteker i Danmark, Norge og Sverige”. *Dansk Biblioteksforskning*, nr. 2/3, 6.årg. 2010, side 83-88.

Ögland, M., Åstrand, L. & Herron, D. 2011. *Definitely, maybe eller Do the right thing – en kurs om evidensbaseret biblioteksarbejde i praktiken*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Citater oversat fra svensk af forfatteren.